

Stringent manual för en komplex cykel

RECENSION

Det europeiska samarbetet brukar liknas vid en cykel som måste vara i ständig rullning för att inte tippa över och falla ned. Jag har alltid upplevt att liknelsen, snarare än att understryka behovet av fart för fortsatt samarbete, ger en antydning om en illa konstruerad cykel. En cykel som inte kan stanna utan att falla till marken och som saknar stöd är kanske inget att ha. Oavsett om EU anses vara beroende av ständig utveckling på grund av en dålig grundkonstruktion eller ej så är det ett projekt som kräver sin manual.

Den femte upplagan av Bo Sandelins standardverk *Ekonomi i EU* kommer mycket lägligt. EU generellt och den ekonomiska dimensionen av det europeiska samarbetet i synnerhet har blivit en hett omdebatterad och diskuterad fråga de senaste åren.

EU är i mångt och mycket ett ekonomiskt projekt, om än med politiska mål. Idén till ett europeiskt samarbete kring kol och stål – avgörande komponenter i framställningen av vapen – presenterades i Schumandeklarationen år 1950. Året efter inrättades den Europeiska kol- och stålgemenskapen, vilken kom att bli grunden till det EU vi känner i dag.

Det europeiska samarbetsprojektet har genomlevt många faser. Från ett avgränsat regleringsprojekt som skulle råda bot på de militära spänningarna i de centrala delarna av Europa, som inkluderade endast sex länder, består EU i dag av 28 medlemsstater (EU28) som på många områden är djupt integrerade. Förenklat kan man säga att den europeiska integrationsprocessen efter grun-

dandet av kol- och stålgemenskapen har lyft samarbetet till fyra olika nivåer av integration. Den första nivån rörde införandet av ett frihandelsområde, den andra en tullunion, den tredje en gemensam (inre) marknad och den fjärde – där vi befinner oss i dag – en ekonomisk union som alltmer liknar en politisk union.

En bidragande orsak till att EU har blivit mer omtvistat på senare tid är att EU stått i centrum för hanteringen av några av de värsta kriserna under efterkrigstiden. När den globala finanskrisen, med ursprung i USA, slog till mot den europeiska ekonomin år 2009 lades ett stort ansvar på EU:s institutioner att agera. Förväntningarna på effektiva åtgärder inom ramen för EU-samarbetet intensifierades när den globala finanskrisen byttes ut mot en hemmagrodd skuldcrisis. Då finansmarknaderna började tvivla på betalningsförmågan hos EU-medlemmar såsom Grekland, Irland, Portugal och Spanien kom EU och inte minst eurosamarbetet att ifrågasättas allt mer.

Ett resultat av den globala finanskrisen och den europeiska skuldcrisen var att nya regler och strukturer inrättades för att förbättra EU:s förmåga att hantera liknande problem i framtiden. Trots att eurozonen alltjämt är intakt råder delade meningar om eurosamarbetet kan bestå i nuvarande utformning långsiktigt. Vad som blir utfallet får framtiden utvisa, men just i dag är EU-samarbetet fördjupat som ett resultat av det yttre tryck som kom av finans- och skuldcrisen.

Kriser av direkt ekonomisk karaktär har inte varit de enda slags kriser som EU behövt hantera på senare tid. Storbritanniens beslut att lämna EU, brexit, har föranlett något som påminner om en existentiell kris. Beslutet att lämna EU kom som en chock för många. Visionen om "en allt tätare union" som genomlyrat stora delar av samarbetet fick sig

Bo Sandelin:
Ekonomi i EU,
Studentlitteratur,
2017, 128 sidor, ISBN
978-9-144-11773-7.

en törn. Ängsligheten förvärrades när populistiska krafter i andra delar av EU åtnjöt vind i seglen. Sedan dess har en del av självförtroendet reparerats, dels på grund av att EU-vänliga företrädare kommit segrande ut ur val i bl a Nederländerna och Frankrike, dels på grund av en stigande optimism om EU hos opinionen i flera medlemsländer. Trots detta agerar fortsatt brexit ett slags viskande uppmaning att EU, trots allt, inte är odödlig.

Det är mot denna bakgrund som jag intresserat läser Bo Sandelins bok. Huvudsyftet med boken är att ge en kortfattad beskrivning av de stora dragen i EU-ländernas ekonomi med ett bisyfte, nämligen att förklara hur nationalräkenskaperna är uppbyggda.

Boken beskriver rakt på sak olika aspekter av de europeiska medlemsländernas ekonomier. Efter en kort introduktion av EU i makroperspektiv dyker författaren ned i beskrivningen av BNP, investeringar, sparande, utrikeshandel, inkomster, priser och arbetsmarknad. Tyngdpunkten ligger i att redogöra för deskriptiv jämförande statistik, där inte sällan aggregerade mått för EU28 ställs mot motsvarande uppgifter från Sverige.

Ett av bokens främsta bidrag är den pedagogiska beskrivningen av de mått som används för att beskriva ekonomin i EU. I stället för att avgränsa sig till att presentera komparativa data bemödar sig Bo Sandelin att reda ut hur respektive mått är konstruerat. Beskrivningen av de historiska bevakelsegrunderna för vissa av måtten är både informativa och underhållande. Exempelvis gäller det att fröet till de nuvarande nationalräkenskaperna, vari BNP-beräkningarna står i centrum, kan ha väckts i 1600-talets England med syfte att visa hur "kungens undersåtar inte är i så dåligt tillstånd som missnöjda människor vill göra gällande" (s 17).

Tyvär gör ibland för snäva av-

gränsningar när en aspekt av ekonomin ska skildras. Avseende utrikeshandeln behandlas främst export och import av varor (s 78), trots att den internationella handeln med tjänster är betydande för både EU som helhet och för enskilda medlemsländer. För Sverige har tjänsteexporten växt betydligt snabbare än varuexporten på senare år. Numera uppgår värdet av Sveriges tjänsteexport till närmare hälften av värdet av varuexporten (Kommerskollegium 2017). Ett mer modernt förhållningssätt hade tagit sikte på att beskriva fler aspekter av internationaliseringen.

Den flyktingkris som under senare år resulterat i en kraftig ökning av asylsökande i flera europeiska länder, inte minst Sverige och Tyskland, har redan fått ekonomiska konsekvenser. I Sverige ledde flyktingkrisen till att de direkta kostnaderna för flyktinginvandringen ökade så mycket att de överskred kostnaderna för rättsväsendet inklusive polis (i regeringens värbudget år 2016 avsattes 50,4 miljarder kr till migration och 42 miljarder kr för hela rättsväsendet inklusive polis).

De indirekta kostnaderna av flyktingkrisen för ekonomin i EU är svårare att beräkna, men kommer troligen att vara betydande under flera år eftersom arbetslösheten hos gruppen av flyktingar är avsevärt högre än för den inomeuropeiskt födda delen av befolkningen. Mot den bakgrunden förefaller det något underligt att boken i sitt avsnitt om Befolkning och sysselsättning (s 91–98) inte diskuterar de senaste årens flyktingkris eller hur den påverkar offentliga finanser, arbetsmarknaden eller den fria rörligheten i EU. När invandringen till Sverige diskuteras (s 94f) nämns i förbigående att nettoinvandringen steg under 2000-talet "bland annat som följd av krig i Irak, Afghanistan, Syrien och Somalia", utan att belysa hur omfattande effekterna av de senaste årens flykting-

kris är. Med tanke på de utmaningar som flyktingkrisen innebär för arbetslösheten i flera EU-länder vore det dessutom motiverat att beskriva skillnader i sysselsättning inte bara mellan olika åldersgrupper och kön, utan även mellan personer födda inom landet/EU och utomeuropeiskt födda personer.

Eftersom boken har ett tydligt deskriptivt syfte och inte gör något anspråk på att besvara några av de bredare frågorna som påverkar ekonomin i EU – och EU:s ekonomi – kan boken knappast kritiserats för att inte avhandla t ex brexit. Med detta sagt vill jag ändå hävda att boken skulle kunna öka sitt bidrag och kanske få en större läsekrets om författaren hade kunnat lyfta blicken något från de statistiska jämförelsetabellerna. Kanske skulle detta kunna åstadkommas genom att redogöra för några av de verkligt stora utmaningar som EU står inför, samt hur de påverkar – och kan komma att påverka – ekonomin i EU, såsom brexit.

Storbritannien är EU:s näst största ekonomi med en BNP som utgör ungefär en sjättedel av EU:s samlade BNP. När landet lämnar EU kommer den inre

marknaden att brytas upp och i kölvattnet kan en rad nya handelshinder uppstå (Hatzigeorgiou och Lodefalk 2016). Det är en avsevärd förändring som står för dörren, vilken möjligtvis förtjänar att diskuteras i en bok som riktar sig till en EU-intresserad läsarkrets.

Bo Sandelins bok är ett sakligt och stringent standardverk på svenska om ekonomin i EU. Eftersom vi alltjämt rör oss framåt på den komplexa cykel som är EU fyller boken en viktig funktion som manual över en betydelsefull komponent i maskineriet, dvs EU-medlemsländernas ekonomi.

Andreas Hatzigeorgiou

Fil dr i nationalekonomi, forskare på Ratio och chefekonom på Stockholms Handelskammare

REFERENSER

Hatzigeorgiou, A och M Lodefalk (2016), "Breflektioner – vilka blir de ekonomiska konsekvenserna av att Storbritannien lämnar EU?", *Ekonomisk Debatt*, årg 44, nr 6, s 15–27.
Kommerskollegium (2017), "Sveriges utrikeshandel med varor och tjänster samt direktinvesteringar – helåret 2016", Kommerskollegium, Stockholm.